

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2026.5.6p>
УДК 352.07:620.9

Володимир Васильович ЗАХАРКЕВИЧ

здобувач, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2676-9063>

e-mail: vova31000@gmail.com

КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

У статті досліджено та проаналізовано правові засади компетенції органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності. Розглянуто нормативно-правову базу, що регулює повноваження місцевих рад та їх виконавчих органів у контексті реалізації державної політики енергоефективності, зокрема положення Закону України «Про енергетичну ефективність» № 1818-ІХ від 21 жовтня 2021 р. та суміжного законодавства. Виявлено прогалини та суперечності чинного законодавства, що перешкоджають ефективному здійсненню муніципальної енергетичної політики. Досліджено практику реалізації відповідних повноважень та євроінтеграційний вимір муніципальної енергетичної компетенції. Розроблено рекомендації з удосконалення правового регулювання компетенції органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності.

Ключові слова: міське самоврядування, енергоефективність, компетенція, повноваження, енергетична політика, комунальна власність, децентралізація, ЕСКО

Стаття надійшла 20.04.2026

Статтю прийнято 27.04.2026

Статтю опубліковано 15.05.2026

ВСТУП

Забезпечення енергоефективності є одним з пріоритетних завдань державної політики України в умовах воєнного часу, необхідності зменшення залежності від імпортованих енергоресурсів та євроінтеграційного курсу держави. Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у реалізації цієї політики: саме на муніципальному рівні зосереджено значну частину енергоспоживання – будівлі комунальної власності, системи тепlopостачання, водopостачання та водовідведення, зовнішнє освітлення, соціальна інфраструктура. Водночас нормативно-правове регулювання компетенції органів місцевого самоврядування у зазначеній сфері залишається недостатньо розробленим: наявні законодавчі акти нерідко суперечать одне одному, не чітко розмежовують повноваження між різними рівнями публічної влади та не повністю відповідають стандартам ЄС, до яких Україна наближає своє законодавство в рамках виконання Угоди про асоціацію [1; 2].

На думку дослідників [1–5], неефективне правове регулювання у зазначеній сфері призводить до розпорошення фінансових ресурсів, дублювання функцій різних органів влади та відсутності системного підходу до планування заходів з енергозбереження, що є особливо відчутним в умовах, коли питання енергетичної незалежності набуває стратегічного значення для національної безпеки. Правові аспекти реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері енергетики та енергоефективності розглядалися у працях М.О. Баймуратова, В.М. Кампо, П.Д. Біленчука та інших фахівців муніципального права. Водночас комплексне дослідження цієї проблематики з урахуванням Закону України (ЗУ) «Про енергетичну ефективність» № 1818-ІХ від 21 жовтня 2021 р. (далі – Закон) та завдань воєнного й повоєнного відновлення залишається актуальним науковим завданням [3].

МЕТА роботи – дослідити та проаналізувати правові засади компетенції органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності, виявити прогалини та суперечності законодавства, а також розробити про-

позиції з удосконалення правового регулювання у цій сфері.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано порівняльно-правовий аналіз, системний аналіз, формально-юридичний метод, метод тлумачення права, структурний аналіз, узагальнення та синтез. Нормативну основу дослідження склали Конституція України (КУ), ЗУ «Про міське самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР, ЗУ «Про енергетичну ефективність» від 21 жовтня 2021 р. № 1818-ІХ, ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII, ЗУ «Про Фонд енергоефективності» від 8 червня 2017 р. № 2095-VIII, профільні директиви ЄС у сфері енергоефективності та Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

РЕЗУЛЬТАТИ

Правова основа компетенції органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності є багаторівневою та охоплює норми конституційного, адміністративного та господарського права. У КУ (ст.ст. 140-146) закріплено право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення, зокрема в галузі комунального господарства, що охоплює й питання енергоефективності [4]. Базовим законодавчим актом, що визначає повноваження органів місцевого самоврядування, є ЗУ «Про міське самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Відповідно до ст. 26 цього Закону до виключної компетенції місцевих рад належать затвердження програм соціально-економічного розвитку, прийняття рішень стосовно об'єктів комунальної власності та місцевого бюджету, що безпосередньо стосується й питань фінансування заходів з підвищення енергоефективності [5].

Профільним законодавчим актом у зазначеній сфері є Закон, прийнятий з метою імплементації Директиви Європейського Парламенту та Ради 2012/27/ЄС про енергоефективність у редакції Директиви (ЄС) 2018/2002. Відповідно до ч. 10 ст. 4 цього Закону органи місцевого самоврядування наділено такими повноваженнями: розробляють та затверджують місцеві енергетичні плани та середньострокові цільові програми з

їх виконання; приймають рішення щодо впровадження систем енергетичного менеджменту на території відповідної територіальної громади; мають право створювати місцеві цільові фонди для фінансової підтримки енергоефективних заходів; реалізують енергоефективні заходи у відповідних населених пунктах. Крім того, Закон зобов'язує органи місцевого самоврядування дотримуватись принципу «енергоефективність насамперед» під час прийняття рішень зі стратегічного та енергетичного планування, фінансування та інвестицій (ч. 3 ст. 3) [1].

Важливе значення мають також норми ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII, яким визначено повноваження місцевих рад у сфері регулювання відносин у житлово-комунальному господарстві, включаючи теплопостачання та енергозбереження у багатоквартирних будинках, що є одним із найбільших секторів споживання енергії на муніципальному рівні.

Стосовно механізмів залучення приватних інвестицій, суттєву роль відіграє ЗУ «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» від 9 квітня 2015 р. № 327-VIII, що закріпив правові основи механізму ЕСКО (Energy Service Company) в бюджетній сфері, надавши муніципальним замовникам право укладати енергосервісні договори строком понад один рік і здійснювати оплату за рахунок досягнутої економії паливно-енергетичних ресурсів. Підтримку реалізації муніципальних проєктів з термомодернізації забезпечує Фонд енергоефективності, створений відповідно до ЗУ від 8 червня 2017 р. № 2095-VIII [1; 3].

Аналіз чинного законодавства дає змогу виявити низку суттєвих проблем у правовому регулюванні компетенції органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності, які взаємопов'язані та посилюють одна одну. Насамперед норми Закону та ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» не містять вичерпного переліку власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування у зазначеній сфері, що призводить до дублювання функцій між обласними державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування, а також породжує правову невизначеність під час реалізації конкретних проєктів [2]. Наведена проблема поглиблюється відсутністю фінансової визначеності: законодавство покладає на органи місцевого самоврядування обов'язки у сфері підвищення енергоефективності, однак не встановлює достатніх механізмів їх фінансового забезпечення, а відповідно до Бюджетного кодексу України витрати на енергоефективність не віднесено до захищених статей видатків місцевих бюджетів.

Попри наявність законодавчої основи, практика укладання ЕСКО-контрактів органами місцевого самоврядування залишається обмеженою через недосконалість відповідного правового регулювання та недостатній рівень поінформованості муніципальних посадовців. Не менш важливою є проблема колізій між Законом та галузевим законодавством: окремі його норми потребують узгодження з положеннями ЗУ «Про теплопостачання» від 2 червня 2005 р. № 2633-IV, ЗУ «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» від 10 січня 2002 р. № 2918-III та ЗУ «Про

природні монополії» від 20 квітня 2000 р. № 1682-III в частині регулювання діяльності комунальних підприємств та встановлення тарифів на їхні послуги, що ускладнює правозастосування [5].

Системним недоліком залишається й відсутність ефективних механізмів відповідальності посадових осіб органів місцевого самоврядування за невиконання місцевих планів та програм з енергоефективності, що суттєво знижує дієвість усієї системи муніципального енергетичного управління.

У контексті євроінтеграційного виміру зазначеної проблематики слід зазначити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 р., передбачає зближення українського законодавства з *acquis communautaire* у сфері енергетики. Директива 2012/27/ЄС про енергоефективність, яку Закон покликано імплементувати, встановлює вимогу щорічної реновації не менше 3% загальної площі опалюваних будівель центральних органів влади держав-членів та заохочує поширення аналогічних підходів на рівень місцевих органів влади.

У рамках Зеленого курсу ЄС (European Green Deal) та пакету «Fit for 55» муніципальний рівень управління розглядається як ключовий для досягнення кліматичних цілей. Досвід держав – членів ЄС, зокрема Польщі, Чехії та країн Балтії свідчить про важливість чіткого законодавчого визначення муніципальних повноважень у сфері теплопостачання та місцевого енергетичного планування [2; 3].

Важливим інструментом залучення органів місцевого самоврядування до реалізації кліматичної та енергетичної політики є ініціатива «Угода мерів з клімату та енергетики» (Covenant of Mayors), до якої станом на 2023 р. приєдналися понад 100 українських міст і громад. Учасники цієї ініціативи розробляють Плани дій зі сталого енергетики та клімату (SEAP/SECAP), що є де-факто муніципальними програмними документами у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики. Паралельно діє Фонд енергоефективності України, що надає гранти співвласникам квартир у багатоквартирних будинках для їх термомодернізації, що опосередковано підтримує муніципальну енергетичну політику [1].

З метою вдосконалення правового регулювання компетенції органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності доцільно здійснити комплекс взаємопов'язаних законодавчих та організаційних заходів. У законодавчій сфері першочерговим є внесення змін до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» із закріпленням вичерпного переліку повноважень органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності та чітким розмежуванням власних і делегованих повноважень.

Необхідно вдосконалити правове регулювання ЕСКО-механізму шляхом внесення змін до ЗУ «Про публічні закупівлі» та Бюджетного кодексу України в частині порядку укладання та фінансового обліку енергосервісних контрактів органами місцевого самоврядування. Усунення колізій між Законом та галузевим законодавством у сфері теплопостачання й природних монополій є необхідною умовою для усунення правової невизначеності, з якою стикаються муніципальні органи під час реалізації відповідних проєктів [4; 5].

В організаційній сфері необхідно розширити мандат

та ресурсне забезпечення Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України в частині методичної та технічної підтримки органів місцевого самоврядування, запровадити єдину інформаційну платформу моніторингу енергоспоживання об'єктів комунальної власності з публічним відображенням даних, а також розробити та затвердити типову методологію розроблення місцевих енергетичних планів, передбачених ч. 10 ст. 4 Закону.

Розширення участі органів місцевого самоврядування в ініціативі «Угода мерів» та активація застосування фінансових механізмів міжнародних організацій – ЄБРР, ЄІБ, KfW, програм ЄС з відновлення України – для фінансування муніципальних проєктів з підвищення енергоефективності є важливими напрямками міжнародного співробітництва, реалізація яких не вимагає додаткових законодавчих змін і може розпочатись у найближчій перспективі [3].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження свідчить про те, що система правового регулювання компетенції органів місцевого самоврядування у сфері енергоефективності в Україні є багаторівневою та охоплює норми конституційного, адміністративного і господарського права. Прийняття ЗУ «Про енергетичну ефективність» № 1818-IX від 21 жовтня 2021 р. стало важливим кроком у формуванні законодавчої основи муніципальної енергетичної компетенції: Закон вперше чітко визначив повноваження

органів місцевого самоврядування у цій сфері, зоб'язав їх дотримуватись принципу «енергоефективність насамперед» і надав право, що не позбавлено системних недоліків – нечіткість розмежування повноважень між рівнями публічної влади, відсутність ефективних фінансових механізмів, колізії між галузевими законами та недостатній рівень відповідальності за виконання муніципальних енергетичних програм.

Євроінтеграційний курс України вимагає не лише формальної транспозиції директив ЄС у сфері енергоефективності, але й розвитку реальних адміністративних спроможностей органів місцевого самоврядування для їх реалізації. Практика участі понад 100 українських громад в ініціативі «Угода мерів», функціонування ЕСКО-механізму та Фонду енергоефективності показує реальний потенціал муніципального рівня, який, проте, реалізується переважно у найбільших містах, тоді як більшість громад залишається пасивною через правові та організаційні перешкоди. Запропоновані заходи – законодавче закріплення вичерпного переліку муніципальних повноважень у сфері енергоефективності, вдосконалення ЕСКО-механізму, усунення законодавчих колізій, посилення методичної підтримки та розвиток міжнародного співробітництва – є взаємопов'язаними і спрямовані на формування дієвої системи муніципального енергетичного управління, здатної забезпечити ефективне використання енергетичних ресурсів та сприяти енергетичній незалежності України.

Список використаних джерел

1. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21.10.2021 р. № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20>
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27.06.2014 р., ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
3. Баймуратов М.О. Місцеве самоврядування в Україні: становлення і розвиток. Одеса, 2009. 198 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
6. Директива Європейського Парламенту та Ради 2012/27/ЄС про енергоефективність від 25.10.2012 р. (у редакції Директиви (ЄС) 2018/2002). *Official Journal of the European Union*. L 315. 14.11.2012 р.
7. Про теплопостачання: Закон України від 02.06.2005 р. № 2633-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>
8. Про Фонд енергоефективності: Закон України від 08.06.2017 р. № 2095-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2095-19>
9. Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації: Закон України від 09.04.2015 р. № 327-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-19>

References

1. Law of Ukraine 'On Energy Efficiency' dated October 21, 2021, № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20> (In Ukrainian).
2. Association Agreement between Ukraine and the European Union dated June 27, 2014, ratified by Law of Ukraine № 1678-VII of September 16, 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (In Ukrainian).
3. Baimuratov M.O. Local self-government in Ukraine: formation and development. Odesa, 2009. 198 p. (In Ukrainian).
4. Constitution of Ukraine dated June 28, 1996 (as amended by Law № 2680-VIII of February 7, 2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (In Ukrainian).
5. Law of Ukraine 'On Local Self-Government in Ukraine' dated May 21, 1997, № 280/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (In Ukrainian).
6. Directive 2012/27/EU of the European Parliament and of the Council on energy efficiency dated October 25, 2012 (as amended by Directive (EU) 2018/2002). *Official Journal of the European Union*. L 315. 14.11.2012.
7. Law of Ukraine 'On Heat Supply' dated June 2, 2005, № 2633-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15> (In Ukrainian).
8. Law of Ukraine 'On the Energy Efficiency Fund' dated June 8, 2017, № 2095-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2095-19> (In Ukrainian).
9. Law of Ukraine 'On Introducing New Investment Opportunities, Guaranteeing Rights and Legitimate Interests of Business Entities for Carrying Out Large-Scale Energy Modernisation' dated April 9, 2015, № 327-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-19> (In Ukrainian).

Volodymyr ZAKHARKEVYCH

applicant, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2676-9063>

e-mail: vova31000@gmail.com

COMPETENCE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES IN THE FIELD OF ENERGY EFFICIENCY

Introduction. Local self-government bodies play a key role in the implementation of Ukraine's energy efficiency policy, since a significant share of energy consumption is concentrated at the municipal level – communal property buildings, heat supply systems, water supply and sanitation, street lighting, and social infrastructure. The normative and legal regulation of the competence of local self-government bodies in this field remains insufficiently developed: existing legislative acts often conflict with each other, do not clearly delineate powers between different levels of public authority, and do not fully comply with EU standards.

The purpose of the paper is to investigate and analyse the legal foundations of the competence of local self-government bodies in the field of energy efficiency, identify existing gaps and contradictions in legislation, and develop proposals for improving legal regulation in this area.

Results. The study establishes that the key legislative act defining the competence of local self-government bodies in the field of energy efficiency is the Law of Ukraine 'On Energy Efficiency' No. 1818-IX of October 21, 2021, adopted to implement Directive 2012/27/EU. Under Article 4(10) of this Law, local self-government bodies are empowered to develop and approve local energy plans and medium-term target programmes, decide on introducing energy management systems in the territory of the respective community, create local target funds for financial support of energy efficiency measures, and implement energy efficiency measures. The study identifies interconnected systemic problems: unclear delineation of powers between levels of public authority, absence of effective financial mechanisms, conflicts with sectoral legislation (Laws on Heat Supply, on Natural Monopolies, on Drinking Water), limited use of the ESCO mechanism under Law No. 327-VIII of 2015, and the absence of effective accountability mechanisms. The EU integration dimension is analysed with reference to Directive 2012/27/EU and the Association Agreement. The participation of over 100 Ukrainian municipalities in the Covenant of Mayors initiative is highlighted as a proven practical instrument.

Conclusion. The proposed measures – legislative consolidation of an exhaustive list of municipal powers in the field of energy efficiency, improvement of the ESCO mechanism, elimination of legislative conflicts with sectoral laws, strengthening methodological support from the State Agency on Energy Efficiency, and expansion of international cooperation – are complementary and aimed at building an effective system of municipal energy management capable of ensuring rational use of energy resources and contributing to Ukraine's energy independence.

Keywords: local self-government, energy efficiency, competence, powers, energy policy, communal property, decentralisation, ESCO